

КУЛТУРНЕ ПОТРЕБЕ И НАВИКЕ ГРАЂАНА СРБИЈЕ

Богдана Опачић, Бојана Субашић

Истраживачки тим Завода за проучавање културног развитка је крајем новембра – почетком децембра 2015. године спровео истраживање *Културне потребе, навике и ставови грађана Србије* на узорку од 1.565 испитаника, од планираних 1.600, што чини 97,81% реализације узорка. Истраживање је спроведено са циљем сагледавања актуелних карактеристика у културном понашању грађана Србије, али и са идејом компаративне анализе са истраживањем *Културне праксе грађана Србије*, које је 2010. године такође спровео Завод за проучавање културног развитка (Миланков, Цветичанин).

Истраживања на тему културног живота грађана у Србији су веома ретка, нарочито она која се односе на становништво у целини. Стога се значај овог истраживања огледа првенствено у његовој важности за културну политику, за мере и активности у области уређења националне културе.

ШТА ГРАЂАНИ СРБИЈЕ РАДЕ У СЛОБОДНО ВРЕМЕ?

Близу 60% испитаних истиче да у току радног дана има до четири сата слободног времена, а током викенда до седам сати дневно. Тада преферирају дружење, боравак у природи и лагану рекреацију, изласке, гледање телевизије или филмова у биоскопу.

Афинитет испитаника ка појединим активностима

Установе културе у високом проценту тврде да воле, али их ретко посећују. Свега 6,5% грађана у Србији истиче да им је посета културних програма једна од три омиљене активности у слободно време, а за 6,1% културног стваралаштво је једна од омиљених активности.

Као главне разлоге за ретко посећивање културних садржаја грађани наводе недостатак времена и интересовања, док за концерте, позоришне и биоскопске садржаје истичу и слабу заступљеност таквих програма у месту у којем живе.

Разлози за непосећивање културних садржаја

Грађани Србије у највећем проценту немају довољно времена за читање књига (63,6%), за посету споменицима културе (53%), затим библиотекама (49,2%), а потом за

гледање и слушање програма из културе на ТВ или радију (48,1%). Недостатак интересовања се најчешће као разлог наводи код посећивања концерата класичне музике (51,4%), балетских и оперских представа (41,2%), библиотека (35%) и музеја и галерија (34%). Непостојање програма, односно ретки културни програми у месту становања испитаника су разлог за непосећивање балетских и оперских представа (35,9%), концерата класичне музике (24%), концерата друге врсте музике (21,6%), позоришних представа (21,5%), музеја и галерија (19,5%) и биоскопских пројекција (17,7%).

Због високе цене улазница грађани чешће не посећују биоскопе (17,4%), позоришне представе (16,7%) и концерте друге врсте музике (15%). Са друге стране, 9,5% грађане не посећује често музеје и галерије јер сматра да програми нису довољно квалитетни.

Ипак, више од три четвртине анкетираних (78,7%) изјавило је да је у последњих годину било на барем једном културном програму (више од половине грађана у биоскопу, а скоро пола и на концерту, позоришном програму и у библиотеци).

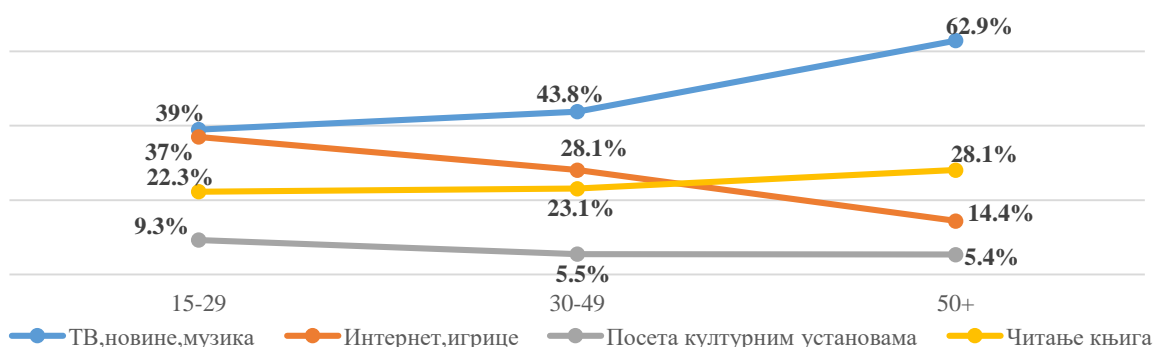
Процент грађана Србије који су одређени културни садржај посетили најмање једанпут у последњих 12 месеци

Међу грађанима који своје слободно време троше на културне активности истичу се младе жене које живе у граду и високо су образоване, док је типичан представник не-публике мушкарац средњих година, средњег образовања, из урбаног подручја (изузетак су биоскопи чију не-публику у највећем броју чине најстарији грађани и позоришне представе где су представници не-публике најчешће млади).

Жене двоструко више наводе да читају књиге (32,9% жена наспрам 14,7% мушкараца), и у значајно већем проценту истичу да посећују установе културе (8,1% жена према 4,6% мушкараца). Мушкарци су пак активнији на пољу спорта и на Интернету, чешће посећују спортске догађаје, клубове и казина (где жене готово да и не залазе), а предњаче и у рекреацији. Мушкарци се у слободно време и чешће одмарају и досађују.

Тенденција упражњавања појединих активности према старосној структури

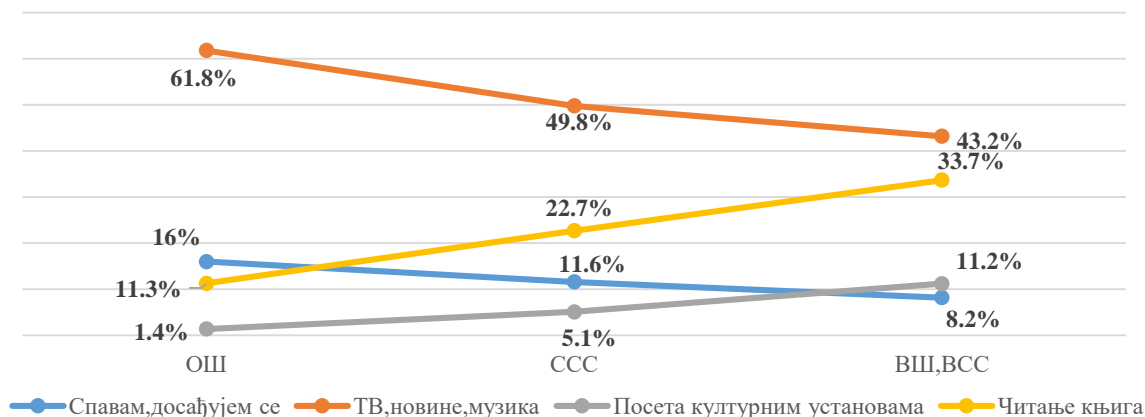

За гледање телевизије, читање новина, и слушање музике најчешће се одређују најстарији испитаници (преко 60%), а најмање најмлађа група анкетираних (15-29). Код

интернет активности тренд је супротан. Такође, трећина младих проводи слободно време у кафићима, док то чини 13,3% припадника средњих генерација (30-49) и 2,4% најстаријих (50 и више година). Интересантно је да старосне разлике у рекреативним активностима нису значајно изражене.

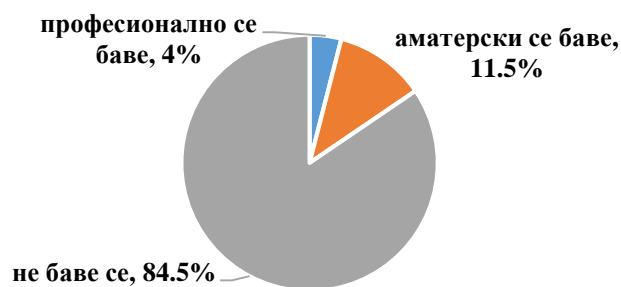
Високо образовани у осам пута већем броју наводе да им је један од три омиљена начина за провођење слободног времена посета установама културе. Процент оних који слободно време највише воле да проводе уз телевизију, новине и музику се смањује са порастом степена образовања.

Тенденција упражњавања појединих активности према образовној структури

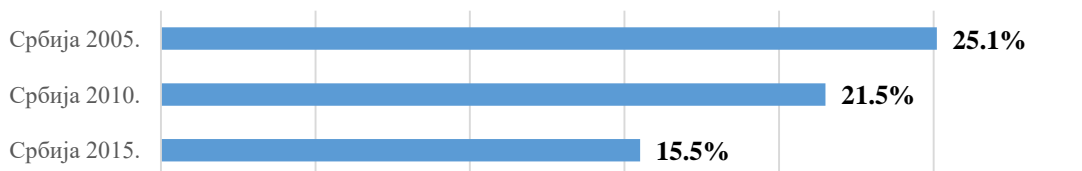

Ипак, грађани Србије радије присуствују културним садржајима, него што у њима учествују. Неким видом културног стваралаштва се тако пре једне деценије бавио у просеку сваки четврти грађанин, а данас свега 15,5% људи.

Процент грађана који се тренутно баве неком уметношћу

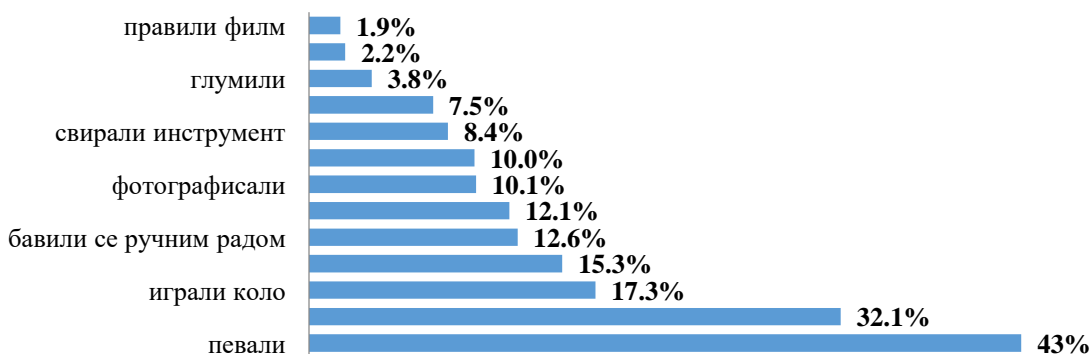

Бављење културном продукцијом - поређење

У последњих годину дана грађани Србије су највише певали (43%), играли уз музику (32,1%), играли коло (17,3%), плесали (15,3%), бавили се ручним радом (12,6%) и сликали (12,1%).

Уметничке активности којима су се испитаници бавили у последњих 12 месеци

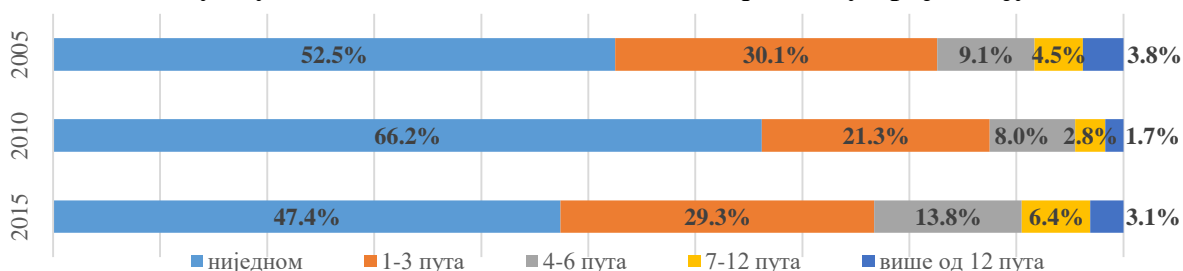

Испитаници који живе у градском подручју у двоструко већој мери се баве уметношћу од становника руралног подручја. Посматрано према регионима, уметношћу се највише баве житељи Војводине и Београдског региона, најмање житељи региона Јужне и Источне Србије.

ШТА МИСЛЕ О ФИЛМОВИМА И БИОСКОПИМА?

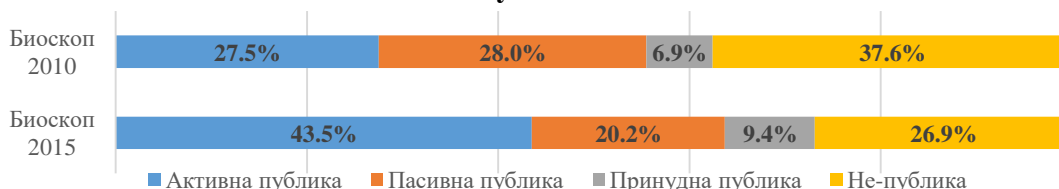
Филмски садржаји су најпосећенији програм у култури и биоскопе годишње посети преко половина анкетираних. Најчешће иду у биоскоп 1-3 пута годишње (29,3%) и, поредећи са ранијим истраживањима, посета филмским садржајима се повећала.

Колико сте пута у последњих 12 месеци посетили филмску пројекцију/биоскоп?

Развој нових технологија, застарелост опреме и приватизација довеле су до континуираног смањивања броја сала из године у годину, да би потом, са трендом отварања нових мултиплекс биоскопа, као и покретање 3Д мобилног биоскопа који је обилазио (и даље обилази) места у којима биоскоп више није активан, довео до нове популаризације и повећања посете филмским пројекцијама. Такође, са све већом популарношћу филмова који су рађени у 3Д технологији, који се ретко могу гледати код куће, расте и бројност публике која долази да ужива у оваквим филмским остварењима.

Биоскопска публика 2010. и 2015. године

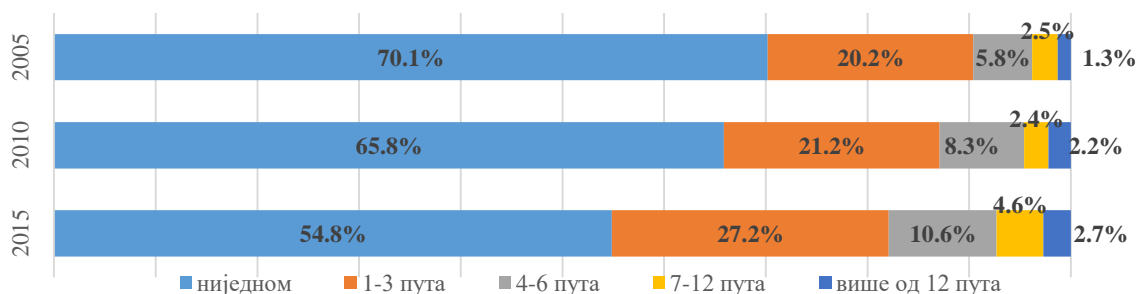
Уколико не посећују биоскопске пројекције или то не чине редовно, испитаници као разлог наводе првенствено недостатак времена (40,2%), затим непостојање биоскопских пројекција у месту у ком живе (17,7%), трећи разлог је висина цена улазница (17,4%), и следи недостатак интересовања (16,9%). Наиме, сваки четврти

грађанин Војводине и сваки пети грађанин Србије јужно од Београда сматра да се у његовом месту ретко одржавају биоскопске пројекције, док то мисли свега 4,1% грађана Београдског региона.

ШТА МИСЛЕ О ПОЗОРИШТИМА?

Компарација резултата у три поменута истраживања, рађених у протеклих 10 година у Србији, показује да посећеност позоришних садржаја континуирано расте у петогодишњим размацима од 2005. године.

Колико су пута у последњих 12 месеци посетили позоришни садржај?

Највећу активну позоришну публику има Војводина, следе Београђани, а позориште најмање воле у Региону западне Србије и Шумадије. Више од половине активне позоришне публике су високообразовани (50,4%), више од три четвртине становници градских подручја (78%).

Балетске и оперске представе у Србији у последњих годину дана посетило је свега 5,4% грађана.

У поређењу са резултатима истраживања спроведеног 2010. године примећује се да се удео публике балетских и оперских представа није мењао.

И међу љубитељима балетских и оперских представа предњаче Војвођани, а затим грађани Београда и Региона Западне Србије и Шумадије.

КАКВУ МУЗИКУ ВОЛЕ И КОЈЕ КОНЦЕРТЕ ПОСЕЋУЈУ?

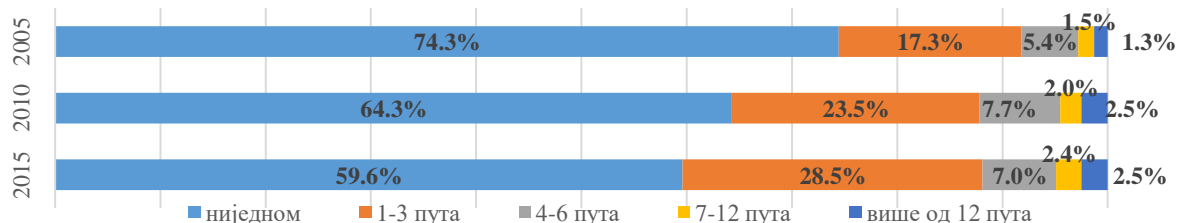
У 2015. години половина грађана је била барем на једној врсти музичког догађаја. Иако у највећем проценту воле да слушају народну музику у слободно време, најпосећенији су концерти поп/рок музике. Поп/рок концерте је посетила трећина испитаника, а концерте народне музике нешто више од петине испитаних. Најмање посећени су концерти цез музике на које у току године оде мање од 10% анкетираних.

У оквиру народне музике наводе да највише воле да слушају староградску (58,7%), потом изворну (55,1%), и на крају новокомпоновану музику (37,8%). Такође, највише воле да слушају домаћу поп музику (61,4%), па домаћу рок музику (57,4%). Нешто мањи је проценат оних који воле да слушају страну поп и рок музику.

КОЛИКО ПОСЕЂУЈУ МУЗЕЈЕ, ГАЛЕРИЈЕ И СПОМЕНИКЕ КУЛТУРЕ?

Од оних који изјављују да воле изложбене садржаје у музејима и галеријама, мање од четвртине (23%) и посети те програме, односно чине активну публику.

Колико сте пута у последњих 12 месеци посетили музеј/галерију?

Ипак, бројност оних који посеђују музејске, односно галеријске садржаје расте, јер их је 2005. године било 25,7% од анкетиране популације, 2010. године 35,7%, а 2015. године 40,4%. Ипак, не може се рећи да су они редовна публика. Оних који изложбе (музејске и галеријске) посете чешће, односно барем једном у три месеца је мање од 10%.

На питање да ли посеђују споменике и друге елементе наслеђа (цркве, манастире, археолошка налазишта, елементе народног градитељства, куће значајних личности, стара градска језгра, меморијалне комплексе), 79,6% грађана истакло је да то чини. Ипак на питање о учесталости посете, највећи број одговора указује да се ради о повремениј активности.

Колико често посеђујете споменике културе и друге елементе наслеђа приликом посете неком граду?

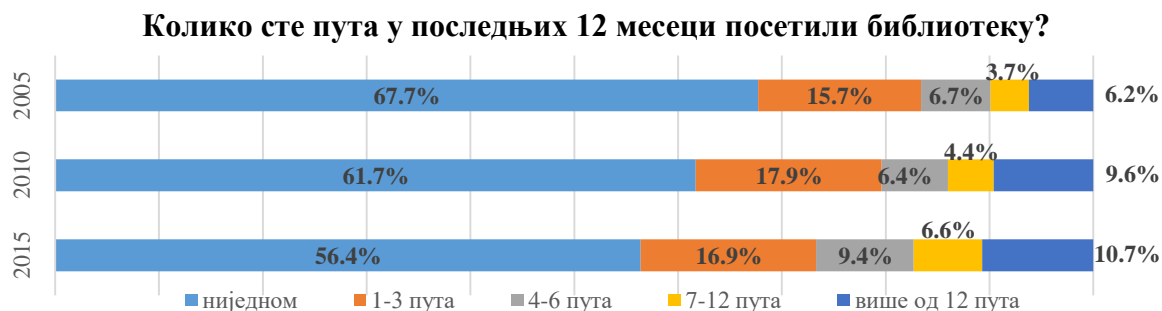

Испитаници највише посеђују цркве и манастире, показују велику наклоност и према старим градским језгрима, док су најмање наклоњени археолошким локалитетима. Међутим, важно је истаћи да се у истраживању из 2010. године испоставило да заправо, после цркава и манастира, најчешће посеђују археолошке локалитете, иако сами истичу да ка њима показују најмање афинитета. Главни разлог је вероватно то што велики број грађана не зна шта се подразумева под археолошким локалитетом, те тврђаве, рецимо, често не убрајају у ту категорију.

Чешће посеђују споменике и друге знаменитости у земљи него у иностранству. На посету знаменитости у иностранству највише утиче приход домаћинства.

КОЛИКО ЧИТАЈУ И ПОСЕЋУЈУ БИБЛИОТЕКЕ?

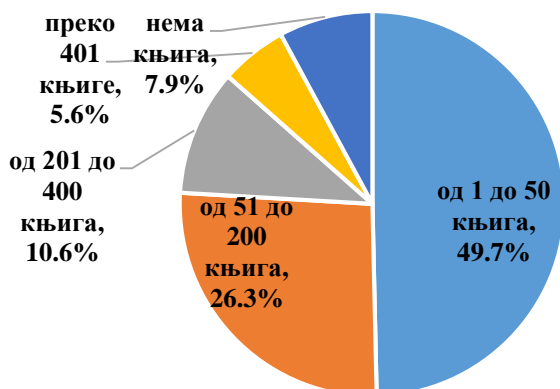
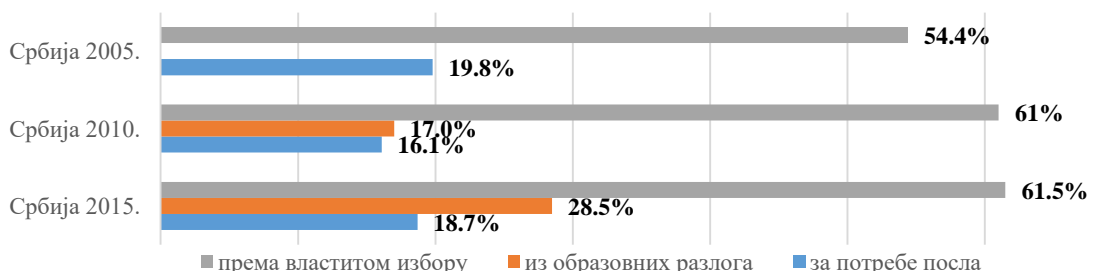
Резултати истраживања из 2015. године показују да је 43,6% грађана посетило библиотеку у години која је претходила анкетирању. Овакав податак указује на извесно повећање броја посетилаца у последњих 10 година јер је 2005. године било 32,3%, а 2010. године 38,3% посетилаца библиотека. У сва три истраживања највећи је број оних који библиотеку посете једном до три пута годишње.

Љубав према књизи у библиотекама у највећем броју показују Војвођани, а најмање Београђани. Београђани у већем броју воле да читају, али не иду у библиотеке. Уз Војвођане, Београђани су и најчешћи купци публикација, па вероватно у томе лежи један од разлога непосећивања библиотека.

Читалачке навике у последњих 10 година су на истом нивоу, тако да барем једну књигу у години дана прочита око 60% грађана. Највише читају за властито задовољство. За потребе посла чита мали број људи, док из образовних разлога очекивано читају највише ученици и студенти. Може се закључити, према томе, да грађани када се запосле веома ретко посежу за стручном литературом како би се усавршили у свом послу.

Читалачке навике грађана Србије - поређење

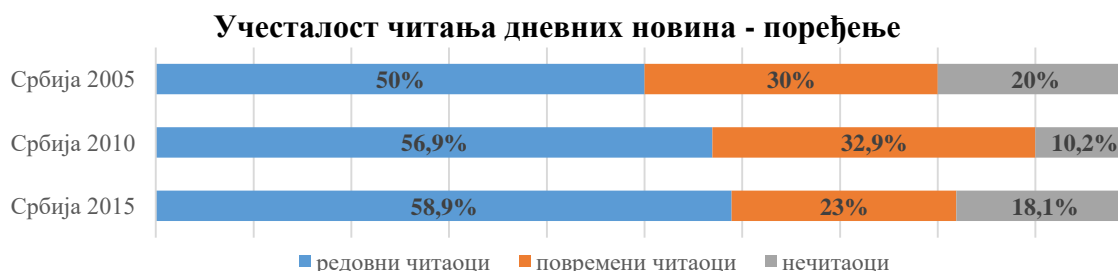
Половина испитаника у својој кућној библиотеци има до 50 књига, док нешто више од четвртине грађана поседује између 51 и 200 књига. Поседници и купци књига су најчешће високообразовани људи из урбаних средина који пре свега воле да читају у слободно време, посећују редовно библиотеке и имају месечне приходе домаћинства веће од 60.000.

Више од трећине грађана Србије не купује књиге (35,7%), док више од половине купи барем једну књигу годишње (57,7%). Ипак, једном месечно књиге купује 12,5% испитаника.

КОЈЕ МЕДИЈЕ ПРАТЕ И ШТА НАЈРАДИЈЕ ГЛЕДАЈУ?

Гледање телевизије, слушање музике и читање новина за готово половину испитаника представља омиљени начин провођења слободног времена. Готово 60% грађана Србије редовно чита новине (укључујући и интернет портале дневних новина), док нешто мање од четвртине повремено чита дневне новине.

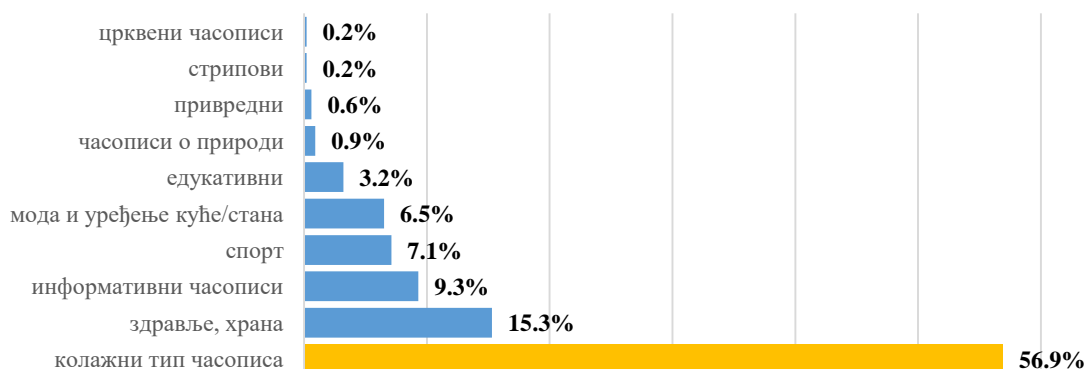
Најчешће читају дневне новине *Блиц* (43,6%), *Курир* чита готово петина испитаника, као и *Вечерње новости*, док остале дневне новине чита мање од 10% грађана.

Рубрике из културе у дневним новинама редовно чита више од четвртине испитаника (26,7%), док повремено ову рубрику прочита 28,4% испитаника. Са друге стране, 11,7% грађана не чита уопште у дневним новинама текстове посвећене култури.

Највећи број грађана ипак не чита часописе и магazine (41,5%), редовно (једном недељно или чешће) их чита 28% грађана. Грађани Србије најчешће и најредовније читају часописе колажног типа (забава и естрада - часописе које издаје *Рингиер - Блиц жена*, *Блиц пулс*, *Блиц магазин*, као и *Story* и *Gloria*), на другом месту су часописи који су посвећени здрављу, храни и *lifestyle*-у (најчитанији је часопис *Лепота и здравље*), док су на трећем месту информативни часописи који обрађују политичке теме (најчешће издвајају часопис *Време*).

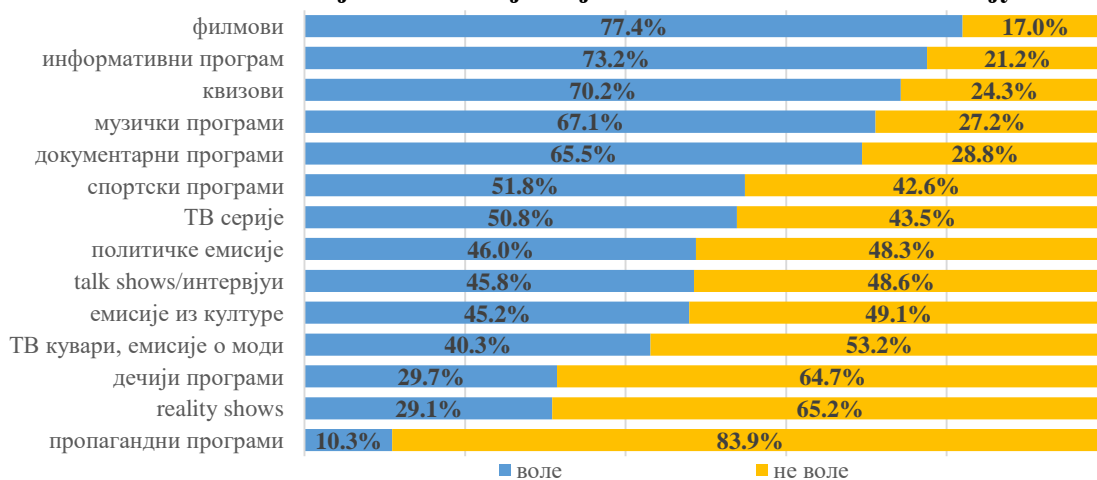
Типови часописа које читају грађани Србије

Истраживања спроведена 2005, 2010. и 2015. године, показују да је грађанима омиљен начин провођења слободног времена гледање телевизије. Махом испред малих екрана проведу 1 до 3 сата дневно.

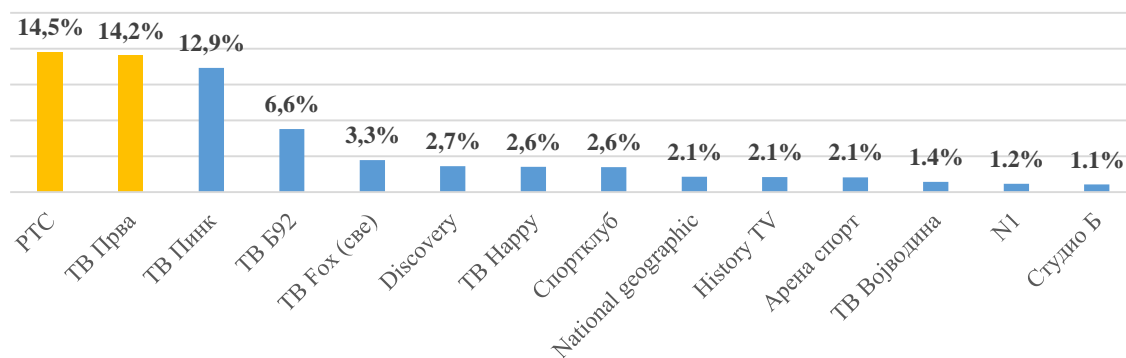
Највише воле да гледају филмове, информативне емисије и квизове, а 45,2% испитаника воли да гледа и програме из културе. Као најмање омиљени истичу се пропагандни, reality show програми и дечији програми. Као омиљене највећи број испитаника наводи спортске програме и филмове, док готово трећина (32,7%) није навела који омиљени програм највише воли да гледа.

Типови телевизијских емисија које испитаници воле да гледају

Све наведене типове емисија испитаници првенствено гледају на телевизији РТС, ТВ Прва и ТВ Пинк.

ТВ станице које испитаници најчешће гледају

Трећина грађана Србије не слуша радио (33,4%), док више од половине испитаника то ради сваки дан или неколико пута недељно (54,2%). Гледајући резултате истраживања у последњих 10 година, приметно је да се број редовних слушалаца не мења, као и број неслушалаца.

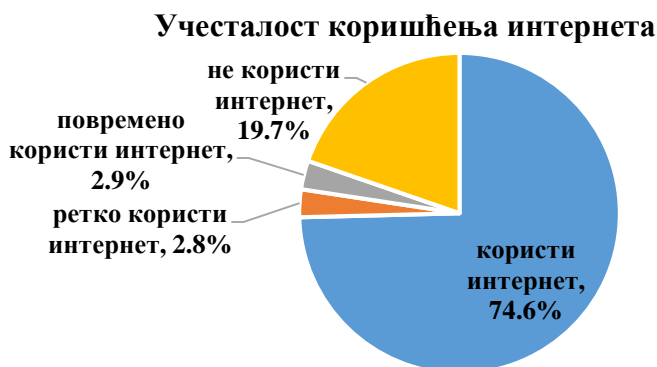
На питање коју радио станицу воле да слушају, више од пола испитаника није дало одговор. Остали као најслушанији истичу *Радио S*, а затим *TDI радио* који на својој фреквенцији првенствено пуштају забавну музику и забавне емисије.

Програме из културе на телевизији и/или радију грађани не прате чешће због недостатка времена (48,1%) и недостатка интересовања (32,2%). Важно је напоменути да 12,8% високообразованих грађана сматра да програми из културе који се емитују на телевизији и радију нису квалитетни, те их због тога и ређе гледа/слуша.

КОЛИКО ПРОВОДЕ НА ИНТЕРНЕТУ?

Према резултатима истраживања спроведеним 2015. године интернет у Србији редовно користи 74,6% испитаника, од чега 61,2% испитаника то чини свакодневно, а 19,7% грађана не користи интернет.

Наиме, 2005. године интернет је редовно користило 28,5% грађана, 2010. године 63% грађана, док је 2015. године број редовних корисника порастао на 74,6%. Међутим, грађани Србије ретко читају, гледају или на интернету посећују садржаје из области културе. Наиме, трећина изјављује да веома ретко или никада не одлази на интернет стране посвећене култури. Такође, највећи број оних који користе интернет у културне сврхе, то раде само ради информисања, не користе интернет као израз свог културног стваралаштва.

Преглед корисника интернета за поједине културне активности

КАКО СЕ ИНФОРМИШУ О КУЛТУРНИМ ДЕШАВАЊИМА?

Грађани Србије се о културним догађајима информишу најчешће путем телевизије и интернета (20,6%) и друштвених мрежа (20,5%). Међутим, неретко пријатељи и родбина преносе информације о предстојећим културним догађајима.

Начин обавештавања о културним догађајима

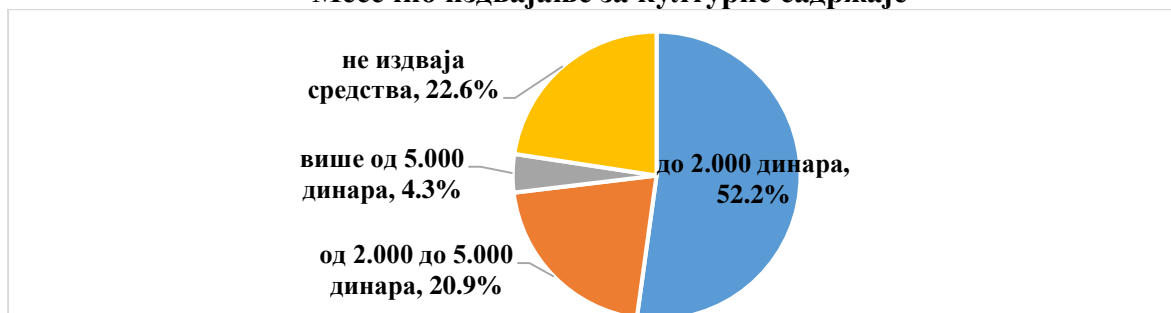

Уколико се начини информисања рангирају према редоследу избора примећује се да се највећи број грађана првенствено информише путем друштвених мрежа. Наиме, 43,8% грађана као први избор информисања наводи друштвене мреже, 23,1% телевизију, а 12% лични контакт. У жељи да дође до информација, сајтове установа културе и организатора културних догађаја посећује најмањи број грађана. Забрињавајуће је да се установе културе у веома малом проценту јављају и као информатори о наслеђу и културним добрима – свега 2,5% је до информација дошло преко установа културе.

КОЛИКО МЕСЕЧКО ИЗДВАЈАЈУ ЗА КУЛТУРУ?

Више од половине грађана месечно за културне садржаје издвоји максимално до 2.000 динара, петина грађана за културу троши од 2.000 до 5.000 динара, а 22,6% не издваја уопште средства за културну потрошњу. Очекивано, са порастом месечних прихода расте и културна потрошња.

Месечно издвајање за културне садржаје

Гледано према регионима у Србији, за културне садржаје највише издвајају грађани Београдског региона (82,6%) и Војводине (82%), а најмање Региона Југоисточне Србије (69,9%).

КУЛТУРНЕ НАВИКЕ ГРАЂАНА СРБИЈЕ У ОДНОСУ НА ЗЕМЉЕ ЕУ

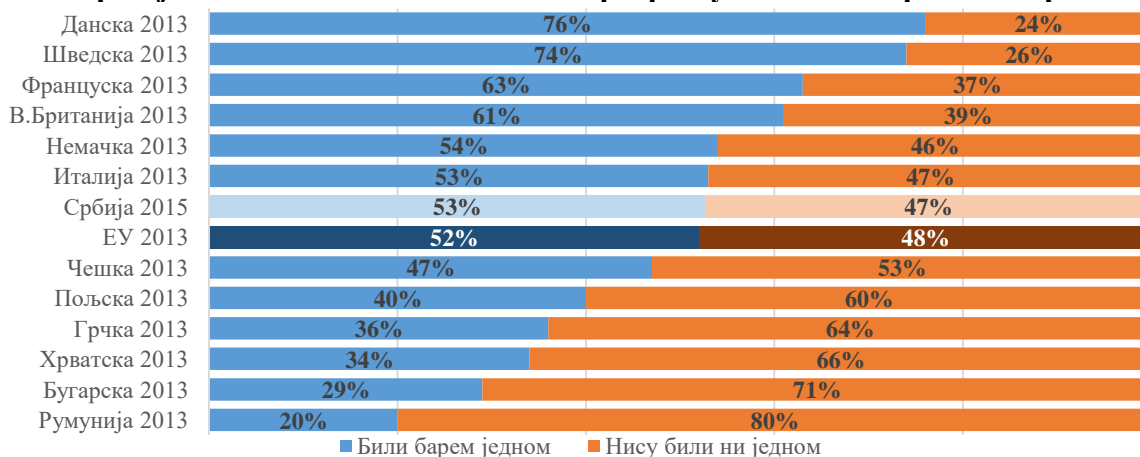
Грађани Србије подједнако посећују биоскопе и музеје/галерије као и становници ЕУ, а на том пољу предњаче у односу на средње и југоисточне европске земаље, док позоришне садржаје и библиотеке посећују чешће. Битно је ипак узети у обзир да је истраживање из 2015. године под позоришним садржајима подразумевао све типове позоришних и музичко-сценских програма, а не само посету професионалним позоришним установама. Чињеница је да грађани западноевропских земаља значајно чешће посећују позоришта у односу на становнике средње и југоисточне Европе.

Позоришта и библиотеке се у ЕУ пре не посећују због недостатка интересовања, него због мањка времена, док је у Србији и Румунији ситуација обрнута. Што се нечитања тиче, разлози становника ЕУ и Србије се поклапају: недостатак времена и незаинтересованост. Грађани европских земаља готово у подједнаком проценту не гледају/не слушају програме из културе због недостатка времена и због незаинтересованости, док је код грађана Србије пресудан фактор недостатак времена.

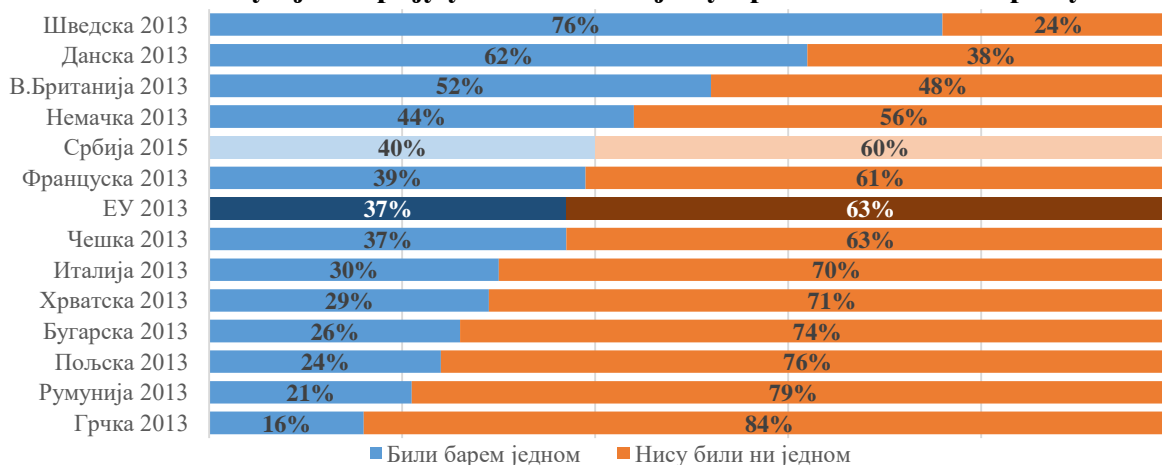
Са друге стране, грађани ЕУ двоструко чешће посећују концерте у односу на грађане Србије. За разлику од становника Србије, који концерте чешће не посећују услед недостатка интересовања и непостојања довољног броја музичких програма, грађани ЕУ то не чине чешће због незаинтересованости и високих цена улазница. Грађани Румуније, слично грађанима Србије, као велики проблем непосећености наводе слабу заступљеност концерата у месту становања (30%).

У поређењу са грађанима ЕУ грађани Србије су у последњих годину дана чешће плесали и писали. Ипак, битно је нагласити да се класичним плесом (танго, валцер, салса...) бави готово подједнак проценат грађана Србије и ЕУ, док се у Србији 17,3% бавио и традиционалним плесом. Грађани Србије су у погледу плеса, сликања, ручног рада, свирања инструмента и глуме у рангу са просеком грађана ЕУ, док су по писању песама и прича двоструко активнији.

Посета садржајима у поређењу са земљама ЕУ, односно проценат оних који су барем једном посетили биоскопски програм у 12 месеци пре анкетирања

Посета садржајима у поређењу са ЕУ, проценат оних који су барем једном посетили музеј/галерију у 12 месеци који су претходили анкетирању

Посета садржајима у поређењу са ЕУ, односно проценат оних који су барем једном посетили балет/оперу у 12 месеци који су претходили анкетирању

